

ΕΠΕΙΣΟΔΙΟ 2^ο: Μέρες Κατοχής

ΜΕΡΕΣ ΚΑΤΟΧΗΣ: ΟΜΑΔΑ Α'
ΜΕΤΑΚΙΝΗΣΕΙΣ. ΜΕΣΑ ΜΕΤΑΦΟΡΑΣ

ΠΗΓΕΣ

Π.1

Το τραμ - Παράσχος Κ., *Η Κατοχή. Φωτογραφικά τεκμήρια 1941-1944*, Ερμής, Αθήνα 1979, σ. 106.

Πηγή: Ψηφίδες Κ.Ε.Γ. –Ιστορία και Λογοτεχνία Βλ. υπερσύνδεσμο: [http://www.greek-language.gr/digitalResources/literature/education/greek_history/index.html?subpoint=41#prettyPhoto\[image\]/8/](http://www.greek-language.gr/digitalResources/literature/education/greek_history/index.html?subpoint=41#prettyPhoto[image]/8/)

Π.2

Αυτοκίνητα έτομα για υπεραστική συγκοινωνία. Παράσχος Κ., *Η Κατοχή. Φωτογραφικά τεκμήρια 1941-1944*, Ερμής, Αθήνα 1979, σ.118.

Πηγή: Ψηφίδες Κ.Ε.Γ. –Ιστορία και Λογοτεχνία Βλ. υπερσύνδεσμο: [http://www.greek-language.gr/digitalResources/literature/education/greek_history/index.html?subpoint=41#prettyPhoto\[image\]/14/](http://www.greek-language.gr/digitalResources/literature/education/greek_history/index.html?subpoint=41#prettyPhoto[image]/14/)

Π.3

Η έλλειψη καυσίμων και μεταφορικών μέσων ανάγκαζε τους Αθηναίους να μετακινούνται με κάθε διαθέσιμο τρόπο.

Φωτογραφικό Αρχείο Μουσείου Μπενάκη – Δημήτριος Χαρισιάδης

Π.4

Πλατεία Ομονοίας. Τα καρτσάκια, τα μεταφορικά μέσα της κατοχής, περιμένουν πελατεία.

Παράσχος Κ., Η Κατοχή. Φωτογραφικά τεκμήρια 1941-1944, Ερμής, Αθήνα 1979, σ. 93.

Πηγή: Ψηφίδες Κ.Ε.Γ. –Ιστορία και Λογοτεχνία Βλ. υπερσύνδεσμο: [http://www.greek-language.gr/digitalResources/literature/education/greek_history/index.html?subpoint=41#prettyPhoto\[image\]/13/](http://www.greek-language.gr/digitalResources/literature/education/greek_history/index.html?subpoint=41#prettyPhoto[image]/13/)

Οι δημόσιες συγκοινωνίες στην περιοχή της πρωτεύουσας στα δύσκολα χρόνια της Κατοχής

Των Γ. Νάθενα – Α. Κουρμπέλη

Μελών του Συλλόγου Φίλων Σιδηροδρόμων

Η ΙΣΤΟΡΙΑ των Δημόσιων Συγκοινωνιών κατά τη διάρκεια του Πολέμου και της Κατοχής είναι αρκετά ενδιαφέρουσα και διαπλέκεται στενά, όπως είναι φυσικό, με τις περιπέτειες, τα προβλήματα και την καθημερινότητα του δεινά χειμαζόμενου λαού της Αθήνας και του Πειραιά. Όταν ξεκίνησε η σκληρή αυτή περίοδος (1940-1) δημόσια συγκοινωνία βασικά παρείχαν 3 συστήματα:

α) Η Ηλεκτρική Εταιρεία Μεταφορών (ΗΕΜ), θυγατρική εταιρεία του ελληνοαγγλικού ομίλου Πάουερ, που εκμεταλλευόταν 17 δρομολογιακές γραμμές τραμ συνολικού μήκους 92,6 χλμ και 14 γραμμές λεωφορείων συνολικού μήκους 89,5 χλμ.

β) Οι Ελληνικοί Ηλεκτρικοί Σιδηρόδρομοι (ΕΗΣ), επίσης θυγατρική εταιρεία του ομίλου Πάουερ, που ανεξαρτητοποιήθηκε και εκμεταλλευόταν τη γραμμή του αστικού ηλεκτρικού σιδηροδρόμου Αθηνών – Πειραιώς, μήκους 10 χλμ, και δύο τροχιοδρομικές γραμμές στον Πει-

ραιά (τραμ παραλίας και Περάματος), συνολ. μήκους 12 χλμ.

γ) Λεωφορειακές γραμμές που τις εκμεταλλεύονταν ιδιώτες λεωφορειούχοι, οργανωμένοι σε 16 Κοινές Διευθύνσεις, των οποίων μία άτυπη εποπτεία είχε το Ταμείο Προνοίας Ιδιοκτητών Αυτοκινήτων Λεωφορείων (ΤΠΙΑΛ). Την ευρύτερη περιοχή Αθηνών εξυπηρετούσε τέλος και ο σιδηρόδρομος του Λαυρίου, που από το 1929 ανήκε πλέον στους Σιδηροδρόμους Πελοποννήσου (ΣΠΑΠ).

Τα τραμ της ΗΕΜ

Την 28η Οκτωβρίου 1940 τα τραμ, όπως είναι γνωστό και από τα κινηματογραφημένα επίκαιρα της εποχής, έγραψαν τη δική τους ιστορία. Είναι κλασικές πλέον οι εικόνες των υπερφορτωμένων τραμ με τους ενθουσιώδεις επιστρατούς που σπεύδουν να καταταγούν για να πάνε στο μέτωπο. Για ένα μικρό διάστημα αργότερα σταματούν να λειτουργούν, αλλά από τις 30 Απριλίου 1941 ξαναγαίνονται στους δρόμους, για να εξυπηρετήσουν τους κατοίκους της πρωτεύουσας στα δύσκολα χρόνια της κατοχής. Την περίοδο αυτή και όταν δεν συ-

νέβαινε κάποιο απρόοπτο, η κυκλοφορία τους άρχιζε από τις 5.15 το πρωί και τελείωνε στις 10 το βράδυ. Σε γενικές γραμμές τα πράσινα και τα κίτρινα τραμ του στόλου της ΗΕΜ εξυπηρετούσαν σημαντικά τις συγκοινωνίες της Αθήνας, τη δύσκολη αυτή περίοδο. Αν και αρκετά οχήματα, στις κεντρικές κυρίως αρτηρίες, είχαν διατεθεί αποκλειστικά για τον στρατό Κατοχής, τα υπόλοιπα προσέφεραν τις υπηρεσίες τους. Οι επιβάτες έφθαναν ώς τα τέρματα και από κει περπατούσαν αρκετή ώρα για να πάνε στα σπίτια τους, λόγω έλλειψης άλλων μέσων. Τα οχήματα γέμιζαν ασφυκτικά, όχι μονάχα μέσα αλλά και απέξω. Πολλοί επιβάτες κρέμονταν έξω από τις πόρτες και τα παράθυρα του τραμ σαν σταφύλια, γατζωμένοι από οποιοδήποτε στήριγμα ή καβαλώντας πάνω στους προφυλακτήρες και τα σκαλάκια (το φαινόμενο αυτό ονομάστηκε «σκαλομαρία»). Στις αφετηρίες και τα τέρματα σχηματίζονταν πυκνές και μακρινές ουρές, γιατί τα δρομολόγια είχαν αραιώσει για λόγους εξοικονόμησης ρεύματος. Ιδιαίτερα τα καλοκαίρια στην πλατεία Συ-

ντάγατος, όταν πολύς κόσμος κατέβαινε τις Κυριακές για μπάνιο στο Φάληρο και το Εδεμ, η ουρά που σχηματιζόταν ήταν τεράστια. Αρχίζε από την οδό Φιλελλήνων, προχωρούσε σε ολόκληρο το μήκος της πλατείας, ανηφόριζε στην οδό Γεωργίου Α' και από εκεί συνεχιζόταν προς τη λεωφόρο Αμαλίας, στο απέναντι πεζοδρόμιο του «Αγνωστου Στρατιώτη».

Η συγκοινωνία με τα τραμ αραιώσε σημαντικά από τον Αύγουστο του 1943, όταν η μεγάλη πυρκαγιά που ξέσπασε τότε στο αμαξοστάσιο της Καλλιθέας κατέστρεψε 93 οχήματα. Φαίνεται πως προήλθε από βραχυκύκλωμα. Οι Γερμανοί όμως το απέδωσαν σε σαμποτάζ και συλλάβανε 50 ομήρους, που για αρκετό διάστημα απειλούσαν να τους εκτελέσουν. Με την ευκαιρία θα πρέπει να αναφέρουμε ότι ένα σημαντικό ποσοστό των τροχιοδρομικών συμμετείχε ενεργά στην Εθνική Αντίσταση 1941-1944.

Ηλθε η Απελευθέρωση, αλλά τα δεινά της χώρας και του λαού συνεχίστηκαν. Τα τραμ τότε λειτουργούσαν και τότε διέκοπταν την λειτουργία τους, ιδιαίτερα κατά την

Τρένα και τραμ των ΕΗΣ

Κατά τη διάρκεια της Κατοχής, η επιβατική κίνηση του «ηλεκτρικού» αυξήθηκε υπερβολικά λόγω μη ύπαρξης άλλου παράλληλου κοινωνιακού μέσου. Παρά τις κατά καιρούς επιτάξεις του από τις δυνάμεις Κατοχής, ο «ηλεκτρικός» απετέλεσε το βασικό κοινωνιακό μέσο για τη διακίνηση των κατοίκων της Αθήνας και του Πειραιά. Την εποχή αυτή ανεστάλησαν σε αρκετά δρομολόγια οι σταθμεύσεις στο Μοσχάτο, το Θησείο και το Μοναστηράκι, για οικονομία στην κατανάλωση του ρεύματος. Θα πρέπει επίσης να αναφέρουμε ότι η σήραγγα του «ηλεκτρικού» στην Αθήνα, χρησιμοποιήθηκε επανειλημμένα σαν καταφύγιο στη διάρκεια των βομβαρδισμών.

Εκτός από τον «ηλεκτρικό», πολύτιμες υπηρεσίες προσέφερε και το τραμ του Περάματος που αποτελούσε το μοναδικό μέσο μεταφοράς προς τα εργατικά προάστια του Δυτικού Πειραιά και για το λόγο αυτό κυκλοφορούσε πάντα γεμάτο με κόσμο, που ήταν σκαρφαλωμένος ακόμα και στην σκεπή των βαγονιών. Σε ολόκληρη τη διάρκεια της Κατοχής το τραμ αυτό κυκλοφορούσε καμουφλαρισμένο σε χρώματα παραλλαγής. Οι Γερμανοί χρησιμοποίησαν τη γραμμή του συνδέοντάς την με το δίκτυο των ΣΕΚ (Σιδηροδρόμων Ελλ. Κράτους) και το λιμάνι του Κερατσινίου, για στρατιωτικές εμπορευματικές μεταφορές. Οσάκις εκινείτο στρατιωτικό γερμανικό τρένο στη γραμμή Περάματος, τα τραμ αποσύρονταν από την κυκλοφορία.

Ιδιωτικά λεωφορεία – γκαζοζέν

Όταν κηρύχτηκε ο ελληνοϊταλικός πόλεμος του 1940, τα ιδιωτικά λεωφορεία που λειτουργούσαν στο πλαίσιο των Κοινών Διευθύνσεων, επιτάχτηκαν για τις ανάγκες του Στρατού και του Ερυθρού Σταυρού. Οι ιδιοκτήτες τους τα ακολούθησαν στα βουνά και όσοι εξ' αυτών ήσαν τυχεροί, επέστρεψαν μετά τη λήξη του μαζί τους στην Αθήνα.

Κατά τη διάρκεια της Κατοχής σημειώθηκε, όπως ήταν φυσικό, τεράστια έλλειψη υγρών καυσίμων. Εξαιρέση αποτελούσαν κάποιες μικρές ποσότητες που μπορούσε να βρει κανείς στη «μαύρη αγορά» που προήρχονταν είτε από κλοπές, είτε από προμήθειες στρατιωτών των δυνάμεων του Άξονα σε μαυραγορίτες. Στην περίπτωση αυτή τα καύσι-

μα ήταν νοθευμένα για να αυξηθεί η ποσότητά τους. Αρκετά από τα πρώην λεωφορεία έχοντας παρουσιάσει πολύ μεγάλες βλάβες μπήκαν σε «τακαρία». Τα υπόλοιπα μετατράπηκαν σε «γκαζοζέν» δηλαδή σε οχήματα που διέθεταν ένα μεγάλο ντεπόζιτο στη ουρά ή στο καπό, όπου παρασκευαζόταν αέριο ξυλόπνευμα από ξηρά απόσταξη ξύλων ή λιθάνθρακα, το οποίο διοχετευόταν στον κινητήρα. Η παροχή ήταν χαμηλή και ο κινητήρας αδυνατούσε να αναπτύξει την ονομαστική του ισχύ, με αποτέλεσμα απελπιστικά χαμηλή ταχύτητα, ιδιαίτερα στις ανωφέρειες. Αρχικά κυκλοφορούσαν 350 λεωφορεία (το 50% του προπολεμικού στόλου), αλλά στη συνέχεια λόγω της γενικευμένης έλλειψης ανταλλακτικών (και ελαστικών) λιγόστευαν σιγά-σιγά. Συγκοινωνία εκτελούσαν και αρκετά φορτηγά, εφοδιασμένα με πάνκοιμα

Πηγή: « Τραμ και Γκαζοζέν» των Γ. Νάθενα και Α. Κουρμπέλη, από *7 Ημέρες Αφιέρωμα Καθημερινής της Κυριακής*, 25-06-1999. Περιηγηθείτε στην ιστοσελίδα:

<http://www.kathimerini.gr/kath/7days/1999/04/25041999.pdf> : Αφιέρωμα «Η Αθήνα της Κατοχής», 25/4/1999. σ. 12 κ.εξ. «Τραμ και Γκαζοζέν»

ΚΑΤΟΧΗ/ ΟΜΑΔΑ Α : ΠΡΟΤΕΙΝΟΜΕΝΕΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ

Αφού μελετήσετε τις παραπάνω πηγές, να επεξεργαστείτε τις δραστηριότητες που ακολουθούν:

Όνομα: Δώστε στην ομάδα σας ένα όνομα που να φτιάχνει ακρωνύμιο και να προσδιορίζει είτε το περιεχόμενο της εργασίας σας είτε τον τρόπο που (συν)εργαστήκατε.

1. Κρατείστε σημειώσεις σχετικά με τα **μέσα μαζικής μεταφοράς** στην Αθήνα της Κατοχής, τη δυνατότητα **κυκλοφορίας** στους δρόμους, τις **εικόνες** που θα έβλεπε κάποιος γύρω του. Με βάση τις σημειώσεις σας να συντάξετε σύντομο **κείμενο** για τις συνθήκες κυκλοφορίας στην Αθήνα της Κατοχής. Γράψτε ένα σύντομο **άρθρο** για την εφημερίδα του σχολείου σας.
2. Δημιουργείστε μια **ιστορία ή έναν φανταστικό διάλογο** σχετικά με τις **μετακινήσεις** στην Κατοχική Αθήνα, με τίτλο: «**Τραμ, γκαζοζέν και κάρα στην Αθήνα**» (μπορείτε να σκεφτείτε κι άλλους τίτλους). Η ιστορία σας μπορεί να έχει: α) μορφή **κόμικ** με 6 τετράγωνα (β) μορφή **χρονογραφήματος** έως 250 λέξεις.
3. Γράψτε έναν **θεατρικό διάλογο** με **θέμα:** «**Στην ουρά για το Τραμ**» και δραματοποιήστε τον στην ομάδα.

ΟΜΑΔΑ Β

ΠΗΓΕΣ

Π. 1

Σαν αντίδραση ίσως προς τα βάσανα της καθημερινής ζωής ο κόσμος συνωστιζόταν στο θέατρο, στο σινεμά καθώς και σε άλλες ιδιωτικές διασκεδάσεις. Ενώ τα νυχτερινά κέντρα και οι λέσχες άνοιγαν για τους αξιωματικούς του Άξονα και τους μαυραγορίτες – η Όασις στον κήπο του Ζαπτείου, η Αρζεντίνα στην οδό Φιλελλήνων, το Κιτ-Κατ στη Βουκουρεστίου – οι υπαίθριες ρουλέτες είχαν γίνει συνηθισμένο θέαμα στους δρόμους της πρωτεύουσας και στα παράθυρα των καφενείων κρέμονταν πινακίδες που διαφήμιζαν τη «Μεγάλη ρουλέτα εντός». Πράγματα ανήκουστα για την προπολεμική Αθήνα. Γύρω από αυτά τα τραπέζια μπορούσε να δει κανείς παιδιά που πουλούσαν τσιγάρα, ζητιάνους, αλήτες, μαθητές, κλητήρες, αστυνομικούς. «Ένα απερίγραπτο αίσχος», έγραψε σκανδαλισμένος ο Χρηστίδης. Για μερικούς όμως (όπως η Νίνα, η ντούρα, φωνακλού ηρωίδα από το Τρίτο Στεφάνι του Ταχτσή) ο τζόγος έγινε περισπασμός από τη φρίκη και τις ταπεινώσεις της καθημερινής ζωής. Σε άλλους πάλι ίσως έδινε μια ευκαιρία να μαϊμουδίζουν το γκρέμισμα της προπολεμικής τάξης, καθώς οι περιουσίες εξανεμίζονταν και άλλαζαν χέρια λόγω του πληθωρισμού και της λιμοκτονίας.

(Mark Mazower, *Στην Ελλάδα του Χίτλερ, Η εμπειρία της Κατοχής*, Αθήνα, 1994, Αλεξάνδρεια, σ. 116.)

Σημείωση: Κατά την κρίση του δασκάλου/ας το παραπάνω κείμενο μπορεί να μεταγραφεί στην απλή νεοελληνική

Π. 2

Παρά την αυστηρή λογοκρισία που επικρατούσε στην κατοχική Αθήνα, αλλά και τις τεράστιες οικονομικές δυσκολίες του κοινού, κατά τα έτη 1943-1944, η κίνηση στα θέατρα αυξάνει σταθερά. Μάλιστα, κάποιες φορές οι θεατρικές παραστάσεις εμπεριέχουν κρυφά μηνύματα αντίστασης και η παρακολούθησή τους δηλώνει την αντιστασιακή συνείδηση του λαού εναντίον των κατακτητών.

Συχνά, τα έργα που γράφονται και παρουσιάζονται τότε, εμπεριέχουν θέματα από την εμπειρία του Πολέμου και της Κατοχής, την πείνα του 1940-41, το φαινόμενο της μαύρης αγοράς και της κερδοσκοπίας σε βάρος των πιο αδύναμων οικονομικά και κοινωνικά ανθρώπων. Παράλληλα όμως, παρουσιάζεται και η αλλαγή στις κοινωνικές, ηθικές και οικονομικές αξίες, συνήθειες και αντιλήψεις των ανθρώπων της εποχής.

Συνοπτική απόδοση αποσπάσματος από: Γλ. Κουκουρίκου, *Ελληνικό Θέατρο και Ιστορία: Από την Κατοχή στον Εμφύλιο(1940-1950)*, Διδ. Διατριβή, ΑΠΘ 2001, σ. 33 και 39-40.

Π. 3

«Ο Κουν ετοιμάζε την πρεμιέρα του έργου του Γιώργου (Σεβαστίκογλου) *Κωνσταντίνου και Ελένης*. [...] Μέσα στην Κατοχή, κάποιος που δεν είχε δει το έργο αλλά μόνο και μόνο ότι έμαθε ότι ο Κουν ανεβάζει ελληνικό έργο, [...] του έρχεται να χορέψει από τη χαρά του! [...]. Κι ο Γιώργος δούλευε ακούραστα για την Τέχνη. Μετέφραζε συνέχεια για τον Κουν έργα που δε θα παίζονταν ποτέ. Μετέφρασε το *Ματωμένο Γάμο* του Λόρκα που με τίτλο *Ματωμένα Στέφανα* δημοσιεύτηκε στο περιοδικό *Τετράδιο*. Κι ο Κουν ανέβασε το *Δρόμο με τις Φάμπρικες* του αμερικανού συγγραφέα Τζον Στάνιμπεκ με αλλαγμένο τίτλο *Καπνοτόπια*. Τον συγγραφέα τον μετέτρεψαν σε Ισπανό κι όλα τα ονόματα των προσώπων έγιναν ισπανικά και πέρασε από τη λογοκρισία χωρίς να πάρουν είδηση ότι είναι έργο αμερικάνικο. Ναι, μέσα στην Κατοχή ο Κουν γνώρισε το αμερικάνικο θέατρο στο κοινό». [Άλκη Ζέη, *Με μολύβι φάμπερ νούμερο δύο, Μεταίχιμο*, Αθήνα 2013, σ. 292]

Π. 4

Θέατρο

Το θέατρο έδωσε το παρών εμψυχώνοντας και ψυχαγωγώντας τους Έλληνες πολίτες σε όλη τη διάρκεια της Κατοχής. Στις κατεχόμενες πόλεις και ιδιαίτερα στην Αθήνα οι δυσκολίες που επέβαλλαν η σκληρή λογοκρισία, η οικονομική κρίση και ο περιορισμός της κυκλοφορίας δεν πτόησαν τους καλλιτέχνες. Συχνά γνωστοί θίασοι όπως αυτός της "Κατερίνας", των Βεάκη-Μανωλίδου-Παπά-Δενδραμή ή του "Θεάτρου Τέχνης" επινόησαν διάφορα τεχνάσματα όπως την αλλαγή των ονομάτων των θεατρικών συγγραφέων και των τίτλων των έργων καθώς η λογοκρισία απαγόρευε, μεταξύ άλλων και το ανέβασμα παραστάσεων από το δραματολόγιο των συμμαχικών χωρών. Οι απόπειρες αυτές, όταν γίνονταν αντιληπτές, οδηγούσαν σε επιβολή χρηματικών ποινών ή και στο κλείσιμο των θεάτρων. Οι ηθοποιοί του Εθνικού Θεάτρου βρέθηκαν συχνά στο στόχαστρο των Γερμανών.

Πηγή: http://www.fhw.gr/chronos/14/gr/1940_1945/resistance/07_b.html

Π.5

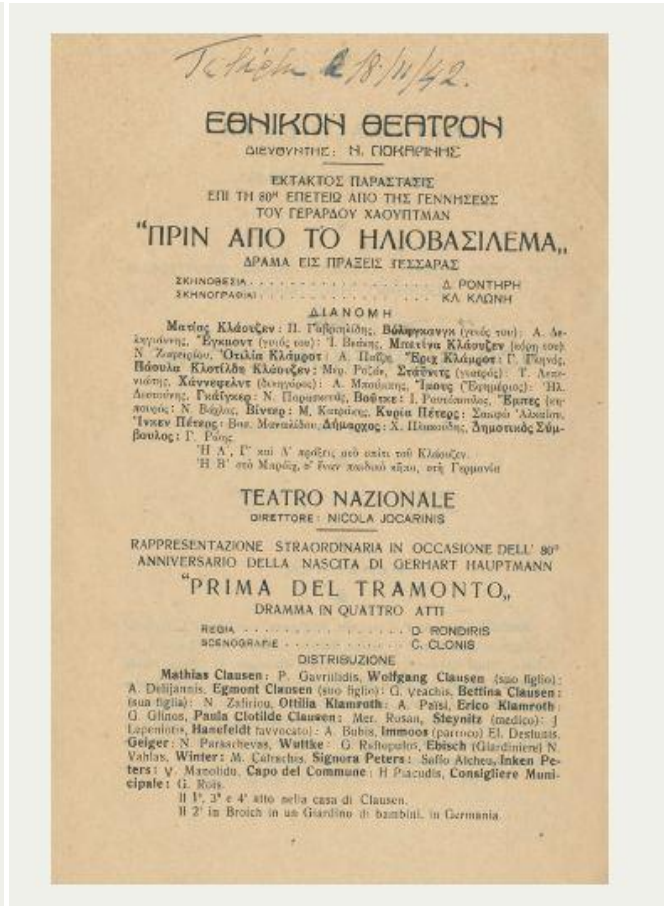
Θεατρικά Προγράμματα στην Αθήνα της Κατοχής

THEATER "MONDIAL"	ΘΕΑΤΡΟΝ "ΜΟΝΤΙΑΛ"	TEATRO "MONDIAL"
CHRISTOS JIANNAKOPOULOS ATHENUND WIEDERATHEN SATIRISCHE UND REICHE REVUE MUSIK: KYPARISSI — SUJUL	ΧΡΗΣΤΟΥ ΓΙΑΝΝΑΚΟΠΟΥΛΟΥ "ΑΘΗΝΑ ΚΑΙ ΠΑΛΙ ΑΘΗΝΑ," ΣΑΤΥΡΙΚΗ ΚΑΙ ΘΕΑΜΑΤΙΚΗ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΙΣ ΜΟΥΣΙΚΗ: ΚΥΠΑΡΙΣΣΗ — ΣΟΥΓΙΟΥΛΑ	ATENE, SEMPRE ATENE MERAVIGLIOSA RIVISTA SATIRICA DI CRISTOS IANNACOPULOS MUSICA: CHIPARISSI — SUIUL
Erster Akt. Vorspiel M. Traiforos (Kober) Liedchen unserer Zeiten M. Konstantinou, T. Makridis, Ch. Nesor, I. Korasidis. Zurück auf der Erde G. Vasiliadou, M. Nikolaidou, F. Manellis. Neue Kochkunst Xeni Dramali, Diti Linda, N. Stavridis Tsazspilereien N. Pavlofska - Spyropoulos Während der teuren Zeit M. Traiforos Das frühere Mädel Maria Kalouta Das moderne Mädel Anna Kalouta Mittagabendteuer V. Avlonitis, Vasiliadou Manellis, Chatzichristos, Konstantinou, Makridis, Linda, Nesor, Nikolaidou, Kali Kalo, Frantzis. Raparatur auf das repertorium Aliko Vempe, Xeni Dramali, Stavridis Von Walzer zum Suing A. und M. Kalouta Belehrung der Antiken Alle Herren der Theatertruppe Vielleicht, lieblich, vielleicht Sofia Vempe Die olympischen Götter Die ganze Theatertruppe (Finale)	ΠΡΑΞΙΣ Α'. Είσαγωγή Μ. Τραϊφόρος (Κομπέρ) Κανταδόυλα τοῦ καιροῦ μας Μ. Κωνσταντίνου, Ι. Κορασίδης, Τ. Μακρίδης, Μ. Νέζερ Πίσω στή Γῆ Γ Βασιλειάδου, Νικολαΐδου, Μανέλης Νέα μαγειρική Ε. Δράμαλη, Λύντα, Ν. Σταυρίδης Παιχνίδια τῆς τζάζ Παυλόφσκα — Σπυρόπουλος Στῆς ἀκρίβειας τὸν καιρό Μ. Τραϊφόρος Τὸ παλιὸ κορίτσι Μαρία Καλουτᾶ Τὸ μυστήριον κορίτσι Ἄννα Καλουτᾶ Μεσημεριάτικη περιπέτεια Β. Αἰλωνίτης, Βασιλειάδου, Μανέλης, Χατζηχρήστος, Κωνσταντίνου, Μακρίδης, Λύντα, Νέζερ, Νικολαΐδου, Φρατζίης. Ἐπισκευὴ στό ρεπερτόριον Α. Βέμπο, Ε. Δράμαλη, Ν. Σταυρίδης Ἄπ' τὸ δάλο τοῦ Ἰάκινθ Ἄννα, Μαρία Καλουτᾶ Διδασκαλία εἰς τὴν ἀρχαιότητα "Ὅλοι οἱ ἄνδρες Μπορεῖ ἀγάπη μου, μπορεῖ Σοφία Βέμπο Οἱ Ὀλύμπιοι Θεοὶ "Ὅλος ὁ θίασος (Φινάλε)	I ATTO Introduzione M. Traiforos Canzone del buon tempo Constantinu, G. Corasidis, T. Macridis, M. Nesor Ritorno alla terra G. Vassiliadu, Nicolaidu, Manellis Cullinaria nuova Dramali, Lida, Stavridis Scherzi del jazz Povlofska - Spiropulos L' alto costo della vita M Traiforos Amore di una volta Maria Caluta Fanciulla misteriosa Anna Caluta Avventura di mezzogiorno V. Avlonitis, Vasiliadu, Manellis, Hagicristu, Constantinu, Macridis, Lida, Nesor, Nicolaidu, Frantzis. Repertorio modificato A. Vempe, Xeni Dramali, N. Stavridis Dal valzer al swing Anna e Maria Caluta Insegnamento all' antichita Tutti gli uomini Forse amore mio forse Sofia Vempe Gli dei dell' Olimpo Tutti (finale)
Zweiter Akt. Das Jagen des Goldes Pavlofska - Spyropoulos Rückkehr M. Kalouta, Vasiliadou, Avlonitis. Fräulein Rechtsanwältin Anna Kalouta, V. Avlonitis, N. Stavridis, F. Manellis, Ch. Nesor.	ΠΡΑΞΙΣ Β'. Τὸ κυνήγι τοῦ χροῦ Παυλόφσκα — Σπυρόπουλος Ἐναγύρισμα Μ. Καλουτᾶ, Βασιλειάδου, Αἰλωνίτης, Σταυρίδης, Μακρίδης, Κωνσταντίνου Ἐἰς τὴν ἡγήγορον Ἄννα Καλουτᾶ, Αἰλωνίτης, Σταυρίδης, Μανέλης, Νέζερ	II ATTO La caccia all' oro Pavlofska - Spiropulos Ritorno M. Caluta, Vassiliadu, Avlonitis Signorina - avvocato Anna Caluta, Avlonitis, Stavridis, Manellis, Nesor.

Πηγή: www.freeathens44.org

π.6

π.7

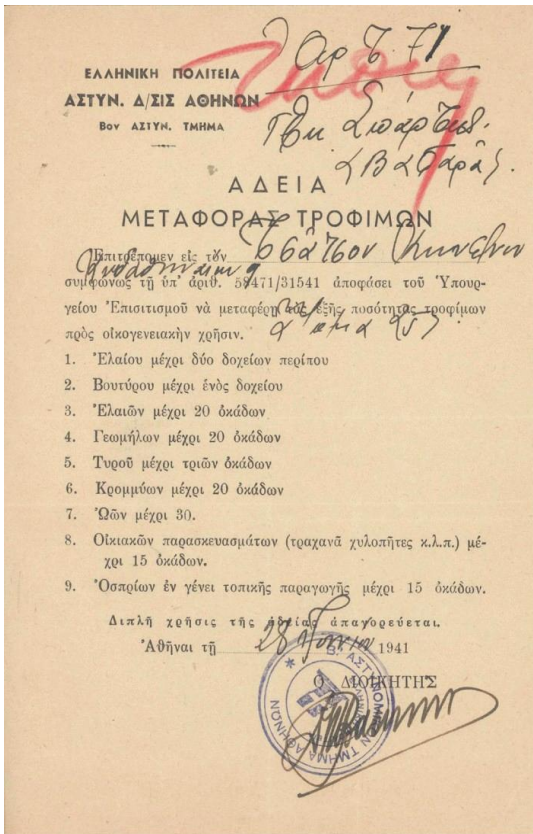

Θεατρικά Προγράμματα Εθνικού Θεάτρου, 18-11-1942

Πηγή: Ψηφιοποιημένο Αρχείο Εθνικού Θεάτρου

<http://www.n-t.gr/el/archive/>

Π.8

Άδεια μεταφοράς τροφίμων από την επαρχία στην Αθήνα «προς οικογενειακήν χρήσιν» το καλοκαίρι του 1941, Ελληνικό Λογοτεχνικό και Ιστορικό Αρχείο – Μορφωτικό Ίδρυμα Εθνικής Τραπέζης. Πηγή: www.freeathens44.org

Π.9

Διαφημιστική καταχώρηση στο περιοδικό «Το Ραδιόφωνο» του bar restaurant Kazino Femina. Στο καζίνο Femina σύχναζαν πολλοί Έλληνες πράκτορες των Γερμανών και γνωστοί μεγαλομαυραγορίτες της εποχής, Γενικά Αρχεία του Κράτους – Κεντρική Υπηρεσία. Πηγή: www.freeathens44.org

<h3 style="text-align: center;">Θεάματα</h3> <p>ΑΝΔΡΕΑΔΗ: «Ένα τρελό Σαββατοκύριακο», πρώτη. ΑΘΗΝΑΙΟΝ: Θίασος ποικιλιών. ΑΘΗΝΑ (Αργυρόπουλος): «Τό στραβόελλο», αβρίον πρώτη. ΑΙΓΛΗ: Κοκκινόθεατρον. ΑΚΡΟΝ: «Τά μοντέρνα κορίτσια». ΑΤΤΙΚΟΝ: (Κωμής): «Τόπο στα νεάτα». ΑΛΚΑΖΑΡ: Θίασος ποικιλιών. ΚΑΡΜΕΝ: «Η Λούση και τά κορόιδα της». ΚΕΝΤΡΙΚΟΝ: «Κοντέσσα Μαρίτσα». ΚΟΤΟΠΟΥΛΗ: «Τό φωτισμένο παράθυρο». ΛΥΡΙΚΟΝ: «Η ζωή συνεχίζεται». ΜΑΚΕΔΟ: «Η άγκιναρά». ΜΟΝ ΣΙΝΕ: «Αγαπητικός της βοσκοπούλας». ΝΑΝΑ: «Οι φοιτηταί». ΟΑΣΙΣ: Θίασος ποικιλιών. ΣΑΜΑΡΤΖΗ: «Η κούκλα».</p> <p>— Οι κινηματογράφοι</p> <p>ΑΕΛΩ: «4 υπέροχοι σύζυγοι». ΑΙΓΛΗ: «Οι σκλάβοι του μίσους». ΑΛΛΑΣΚΑ: «Τό μυστικό της λαϊκής». ΑΝΤΙΝΕΑ: «Αδελφή του ελέους». ΑΠΟΛΩΝ: «Μιχαήλ Στρογκόφ». ΑΤΤΙΚΟΝ Στρατ. κινηματογράφος. ΒΙΚΤΩΡΙΑ: «Τό μυστικό του φακίτη». ΒΟΞ: «Ο δρόμος προς την διαφθορά». ΓΡΑΝΑΔΑ: «Νύχτα χωρίς ημέρωμα». ΓΚΡΕΚΑ: «Λευκό φορτίον». ΕΣΠΕΡΟΣ: «Ένα τραγούδι κατηγορεί». ΕΤΟΥΛΑ: «Καπετάν Σκορπιός». ΗΛΕΚΤΡΑ: «Κορυθαλάς». ΘΗΣΕΙΟΝ: «Άκου, βλέπε, σάπα». ΘΗΣΕΥΣ: «Ίστορία μιάς μεγάλης αγάπης». ΙΝΤΕΛΛΑ: «Γιά λίγη αγάπη». ΚΟΣΜΟΠΟΛΙΤ: «Σέρλοκ Χόλμς». ΚΡΟΝΟΣ: «Κυνηγώντας την αμαρτία». ΚΡΥΣΤΑΛ: «Φλεγόμενος άκεανός». ΝΙΝΟΝ: «Κόρα Τέρν». ΝΙΡΒΑΝΑ: «Ο στιγμιασιμένος». ΠΑΝΕΛΛΗΝΙΟΝ «Τραγούδι της ερήμου». ΠΑΛΛΑΣ: «Ο καμμός της μάνας». ΠΑΛΛΑΣ (Παγκρατίου): «Βόμβες στη Σαγκάη». ΠΕΡΟΥΖΕ: «Η κατηγορούμενη ηρωίδα». ΠΡΩΤΕΥΣ: «Έκασο μπύ και λαϊκή». ΡΕΞ: «Παναγία των Παρισίων». ΣΙΝΕΑΚ: «Επίκαιρα κ.λ.π.». ΣΙΝΕ ΝΙΟΥΣ: «Επίκαιρα κ.λ.π.». ΣΙΝΕ ΠΑΡΙ: «Ομογράφα κ.λ.π.». ΣΠΟΡΤΙΓΚ: «Πρόγρησις Αλεξάνδρας». ΣΤΑΔΙΟΝ: «Άφροξ, τραγούδι, φίλι». ΤΙΤΑΝΙΑ (Παγκρατίου): «Όταν η σάξε προτάξη». ΤΙΤΑΝΙΑ (Αμαρουσίου): «Ξανθή Κάρμεν».</p>	<h3 style="text-align: center;">Θεατρική Ζωή</h3> <p>Την έρχομένην εβδομάδα θ' αρχίση τās παραστάσεις του εις την Νέαν Σμύρνην τὸ «Άρμα Θεσπίδος» με την κωμωδιαν τοῦ κ. Μελά «Ο μπαμπάς εκπαιδεύεται». Όπως εἶνε γνωστόν, τὸ ἐν λόγω θεατρικόν συγκρότημα θὰ ἐργασθῆ κατά την θερινὴν περίοδον εις τὰ προάστεια.</p> <p>—Περὶ τὰ τέλη τῆς προσεχοῦς ἐβδομάδος πιστεύεται ὅτι θὰ κἀμῆ τὴν πρώτην ἐμφάνισίν του εις τὸ θέατρον «Γκλόρια» τῆς πλατείας Ἀμερικῆς ὁ νέος θίασος Μιράντας.</p> <p>—Παπᾶ, τοῦ ὁποίου μετέχουν ἐκλεκτὰ στελέχη τοῦ δραματικοῦ μας θεάτρου. Ἡ ἔναρξις θὰ γίνῃ με τὸ νέον ἔργον τοῦ κ. Δ. Ίωαννοπούλου «Μιά τὸ κλέφτη».</p> <p>—Ο θίασος τῆς κ. Ζωζώς Νταλμάς δίδει σήμερον τὸ ἀπόγευμα εις τὸ «Κεντρικόν» μίαν ἑκτακτον παράστασιν διὰ τοὺς Ἑλληνας καὶ Γερμανοὺς τραυματίας.</p> <p>—Εἰς τὸ «Θέατρον τοῦ λαοῦ» θὰ ἐγκατασταθῆ, ὡς ἐγνώσθη, μουσικὸς θίασος.</p> <p>—Εἰς τὸ θέατρον τῆς πλατείας Κυριακοῦ ἀρχίζει σήμερον τās παραστάσεις του ὁ θίασος τῆς κ. Κατερίνας Ἀνδρεάδη με τὸ ὄραϊον ἔργον τοῦ Μάρκ Κόνελλυ: «Ένα τρελό Σαββατοκύριακο».</p> <p>—Εἰς τὸ θέατρον «Ἄθηνά» ἀρχίζει αβρίον τās παραστάσεις του με τὸ «Στραβόελλο» τοῦ κ. Ψαθά, ὁ θίασος τοῦ κ. Ἀργυροπούλου.</p> <p>—Τὸ ὑπὸ τὴν διεύθυνσιν τοῦ κ. Λάσκου συγκρότημα συγκεντρώνει καθημερινῶς πολὺν κόσμον εις τὸ «Ἀλκαζάρ». Τοῦ συγκροτήματος αὐτοῦ μετέχουν εἰ τρεῖς Λουτέρ, ἡ Ρένα Κομποπούλου, ἡ Μαίρη Νικολαΐδου, αἱ ἀδελφαὶ Πί καὶ Νί, ἡ Κατακάλου, ὁ Μεσολογγίτης, ὁ Μανέλλας, ὁ Βρεττάκος, ὁ Ρουμπέν καὶ ἄλλοι.</p>	<h3 style="text-align: center;">Τὸ ραδιόφωνον</h3> <p>Ἄρην 8 Εἰδήσεις. 8.15 Κυβερνητικαὶ ἀνακοινώσεις καὶ διαταγαί. 8.20 Ποικίλη μουσικὴ (6). 8.30 Σχολικὴ ὥρα. — 12 Γερμανικὴ ἔκπομπη. 1.04 Ποικίλη μουσικὴ (6). 1.30 Εἰδήσεις τῆς μεσημέριας. 1.45 Ἔργα διὰ βιοί (6). 2 Λογοτεχνικὴ ὥρα. 2.10 Ἐλαφρὸ τραγούδι ὑπὸ τῆς δίδος Ρένας Δημητρίου. 2.30 Εἰδήσεις μεταμοσημεριναί. — 6 Μετάδοσις στρατιωτικῆς μουσικῆς. 7.20 Μάθημα γερμανικῆς. 7.30 Γερμανικὴ ἔκπομπη (μουσικὴ καὶ εἰδήσεις). 8.15 Ἑλληνικαὶ εἰδήσεις. 8.30 Κοινὴ ἔκπομπη τοῦ ραδιοφωνικοῦ σταθμοῦ Ἀθηνῶν καὶ τοῦ γερμανικοῦ πομποῦ. 9 Μάθημα γερμανικῆς (εὐθὺμη μουσικὴ). 10 Εἰδήσεις ἑσπεριναί. 10.10 Κυβερνητικαὶ ἀνακοινώσεις καὶ διαταγαί. 10.15 Πιάνο ὑπὸ τῆς δίδος Ρένας Κυριακοῦ. 10.45 Ἐλαφρὸ τραγούδι ὑπὸ τῆς κ. Πάολας Νικολέσκο. 11 Εἰδήσεις ικτεριναί. 11.10 Ἐξακολουθεῖ ἡ μετάδοσις ἑλαφροῦ τραγουδιοῦ ὑπὸ τῆς κ. Πάολας Νικολέσκο. 11.30 Ἀνακοινώσεις τοῦ ἐρυθροῦ σταυροῦ. 12 Τελευταῖα εἰδήσεις. 12.10 Εὐθὺμη μουσικὴ (6).</p> <p>Ἀπόψε τὴν 10.45 θὰ γίνῃ ἀπὸ τοῦ ραδιοφωνικοῦ σταθμοῦ Ἀθηνῶν ἐνδιαφέρουσα ἔκπομπη ἑλαφροῦ τραγουδιοῦ με τὴν κυρίαν Πάολα, ἡ ὁποία θὰ τραγουδήσῃ δέκα ἀπὸ τās τελευταῖας ἐπιτυχίας τῆς. Εἰς τὸ πιάνο ὁ κ. Δουράκης.</p> <p style="text-align: center;">Σ.Ε.Κ. ΜΕΤΑΦΟΡΑ ΤΡΟΦΙΜΩΝ ΚΑΙ ΕΜΠΟΡΕΥΜΑΤΩΝ</p> <p>Ἐπὶ τῆς διαδρομῆς μεταξύ Πειραιῶς—Λαρίσης καὶ τάνάπαλιν γίνονται δεκτὰ πρὸς μεταφορὰν τρόφιμα μὲν ἀνευ περιορισμοῦ τίνος ὡς πρὸς τὸ βάρος, διάφορα δὲ ἄλλα ἔμπορεύματα μέχρις 500 χιλ. σγραμμάτων κατ' ἀποστολήν.</p> <p>Ἄνωστατον ἄρως κατὰ δέμα χιλιογράμμα 80. (Ἐκ τῆς γεν. διευθύνσεως).</p> <p style="text-align: center;">ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΠΟΛΙΤΕΙΑ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΚΡΑΤΙΚΩΝ</p>
--	---	---

Στήλες από Εφημερίδα με τα «Θεάματα» κατά την εποχή της Κατοχής στην Αθήνα
 Πηγή: www.freeathens44.org

Π.11

«Στην Οδό Πανεπιστημίου 64 λειτουργούσε κατά τη διάρκεια της Κατοχής η ρουλέτα του «Μαυροκέφαλου». Ήταν το μεγαλύτερο παράνομο καζίνο της Αθήνας με 12 ρουλέτες και 3 τραπέζια «σεμέν ντε φερ». Απασχολούσε περίπου 100 άτομα προσωπικό και τα κέρδη κάθε βραδιάς ξεπερνούσαν το ιλιγγιώδες ποσό των 100 χρυσών λιρών. Οι ρουλέτες γνώρισαν ιδιαίτερη άνθιση στα τέλη του 1943, όταν ο πληθωρισμός, τα έσοδα από τα οχυρωματικά έργα των κατακτητών και η μύρη αγορά, είχαν δημιουργήσει τεράστιο πλούτο στα χέρια εργολάβων και μαυραγοριτών, οι οποίοι «επένδυαν» τα παράνομα κέρδη τους στις ρουλέτες. Οι κατακτητές χρησιμοποιούσαν τις ρουλέτες για να χρηματοδοτούν τις υπηρεσίες τους, καθώς πουλούσαν πανάκριβα τις άδειες στους έλληνες «επιχειρηματίες» και είχαν ποσοστά στα κέρδη. Η μεγαλύτερη ρουλέτα υπό τον έλεγχο των γερμανών ήταν η «Φεμίνα» στην οδό Βουκουρεστίου, όπου λειτουργούσε και ακριβό εστιατόριο. Παράλληλα, στους χώρους αυτούς οι γερμανοί στρατολογούσαν έλληνες πληροφοριοδότες που συχνάζαν εκεί ως πελάτες, συγκεντρώνοντας πολύτιμες πληροφορίες». Πηγή: www.freeathens44.org

Π.12

Λίγα λόγια για τη «Μαύρη Αγορά»

Ως «Μαύρη Αγορά» γενικά, μπορεί να οριστεί η μορφή αγοράς που δεν ελέγχεται από το Υπουργείο Οικονομικών ή τις τράπεζες με βάση κάποιους νόμους που ισχύουν σε ένα Κράτος, αλλά κυρίως από ιδιώτες που σύμφωνα με τις συνθήκες που διαμορφώνουν η προσφορά και η ζήτηση των προϊόντων, αντικαθιστούν τους θεσμούς σύμφωνα με τους δικούς τους όρους και συνήθως με σκοπό την κερδοσκοπία.

Στην κατοχική Αθήνα, ο κύριος παράγοντας που ενίσχυσε και εδραίωσε τη Μαύρη Αγορά ήταν τα στρατεύματα κατοχής, καθώς εκμεταλλεύονταν τη θέση ισχύος και ασυλίας που απολάμβαναν ως κατακτητές. Έτσι, πουλούσαν κρυφά και φανερά βενζίνη, κουραμάνες, κονσέρβες, τσιγάρα, φάρμακα, υφάσματα κλπ., που συνήθως αποτελούσαν προϊόντα κλοπής από ελληνικά αποθέματα. Αντίστοιχα, ιδιώτες που εκμεταλλεύτηκαν το επάγγελμά τους και την οικονομική τους δύναμη ή τις γνωριμίες τους με τη διορισμένη κυβέρνηση και τις δυνάμεις κατοχής συσώρευαν αγαθά σε παράνομους χώρους αποθήκευσης για να τα διαθέσουν στο κοινό στις υψηλές τιμές της μαύρης αγοράς. Εκτός όμως από τα δίκτυα των προνομιούχων επαγγελματιών (εμπόρων, βιομηχάνων, δικηγόρων, κλπ.), δημιουργήθηκαν και παράνομα δίκτυα μαύρης αγοράς στα οποία συμμετείχαν και απλοί εργάτες, μικροπωλητές, κ.ά. ιδιώτες με μικρότερο μερίδιο στα κέρδη της μαύρης αγοράς.

(Συνοπτική απόδοση από το βιβλίο του Μ. Χαραλαμπίδη, Η εμπειρία της Κατοχής και της Αντίστασης στην Αθήνα, Εκδόσεις Αλεξάνδρεια, Αθήνα 2012, σελ. 70-71).

Π.13

Μαύρη αγορά στο άπλετο... φως της μέρας. Μαυραγορίτες πουλούν τσιγάρα στην οδό Πανεπιστημίου. Περιουσίες εξα-νεμίστηκαν και άλλες περιουσίες φτιάχτηκαν στη μαύρη αγορά της Κατοχής, με το νόμο της προσφοράς και της ζήτη-σης να λειτουργεί στην πιο ακραία και ωμή μορφή του (φωτ.: Κώστα Παράσχου, «Η Κατοχή», εκδ. «Ερμής», Αθήνα 1997).

Από το ένθετο «**Επτά Ημέρες**» Αφιέρωμα Καθημερινής της Κυριακής, «Η Αθήνα της Κατοχής», 25-06-1999

<http://wwk.kathimerini.gr/kath/7days/1999/04/25041999.pdf>

Π.14 Χάρτης

Χάρτης των αντιμαχόμενων συνασπισμών κρατών κατά το Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο

<https://www.slideshare.net/Kvarnalis75/46-17370478>

Πηγές:

- Ένθετο «Επτά Ημέρες» Αφιέρωμα Καθημερινής της Κυριακής , «Η Αθήνα της Κατοχής», 25-06-1999
- **Χαραλαμπίδης, Μ. (2012).** Η εμπειρία της Κατοχής και της Αντίστασης στην Αθήνα. Αθήνα: Εκδόσεις Αλεξάνδρεια.
- http://www.fhw.gr/chronos/14/gr/1940_1945/resistance/07_b.html
- Ψηφιοποιημένο αρχείο του Εθνικού Θεάτρου <http://www.n-t.gr/el/archive/>
- www.freeathens44.org

ΚΑΤΟΧΗ/ ΟΜΑΔΑ Β : ΠΡΟΤΕΙΝΟΜΕΝΕΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ

Αφού μελετήσετε τις παραπάνω πηγές, μπορείτε να επεξεργαστείτε δύο (02) από τις προτεινόμενες δραστηριότητες:

Όνομα: Δώστε στην ομάδα σας ένα όνομα που να φτιάχνει ακρωνύμιο και να προσδιορίζει είτε το περιεχόμενο της εργασίας σας είτε τον τρόπο που (συν)εργαστήκατε.

1. Αξιοποιώντας τις ιστορικές πηγές που σας δίνονται, δημιουργήστε έναν μικρό οδηγό διασκέδασης για την Αθήνα, ο οποίος θα απευθύνεται σε Γερμανούς και Έλληνες συνεργάτες τους. Στον αντίποδα, δημιουργήστε ένα παράνομο έντυπο που θα διακινηθεί κρυφά ανάμεσα σε Έλληνες αντιστασιακούς, το οποίο θα τους προτείνει θεατρικά έργα ή άλλα θεάματα με αντι-κατοχικό περιεχόμενο.
2. Περιηγηθείτε και αναζητήστε φωτογραφίες, θεατρικά προγράμματα και κριτικές στο ψηφιοποιημένο αρχείο του Εθνικού Θεάτρου <http://www.n-t.gr/el/archive/> της περιόδου της Κατοχής (Παρατίθενται εδώ ενδεικτικά κάποια Π.5-Π.7). Δημιουργήστε μια ψηφιακή παρουσίαση με θέμα «Θέατρο στην Αθήνα της Κατοχής»
3. Αφού συμβουλευτείτε τον χάρτη των συνασπισμών αντιμαχόμενων δυνάμεων του Β΄ Παγκοσμίου Πολέμου (Π.14) και αφού μελετήσετε το απόσπασμα από το βιβλίο της Άλκης Ζέη (Π.3), παράλληλα με την πηγή Π.4, παρατηρήστε την **εθνικότητα** των συγγραφέων και το **είδος** των θεατρικών παραστάσεων που ανέβηκαν και συζητήστε σχετικά.
4. Παρατηρήστε τα θεατρικά προγράμματα Π. 5, Π.6, Π.7 και καταγράψτε σε ποιες **γλώσσες** είναι γραμμένα. Πώς το ερμηνεύετε;
5. Μελετήστε τις **πηγές** «Καζίνο Φεμίνα» & «Δελτίο Διανομής Τροφίμων» (Π.8, Π.9), που παρουσιάζουν δύο εντελώς αντίθετες μεταξύ τους όψεις της καθημερινής ζωής στην Κατοχή. Ποιες δραστηριότητες προτείνετε ως εκπαιδευτικοί με βάση αυτές τις δύο πηγές για την τάξη σας;
6. Ποιες πληροφορίες μας προσφέρουν οι παραπάνω πηγές για τη **Μαύρη Αγορά** της κατοχικής Αθήνας;
7. Δημιουργήστε ένα **μικρό λεξικό** (κείμενο και εικόνες) με τα εξής λήμματα:
 - Μαύρη Αγορά
 - Λογοκρισία
8. Στο πλαίσιο της **σχολικής γιορτής της 28^{ης} Οκτωβρίου** να οργανώσετε συζήτηση στρογγυλής τράπεζας με θέμα «**Το θέατρο ως μορφή αντίστασης**».

